

Chefsjustitieombudsmannen
Elisabet Fura

Protokoll fört vid inspektion av Kriminalvården, anstalten Täby, den 4–5 november 2014

Inledning och inspektionens genomförande

Chefsjustitieombudsmannen (ChefsJO) Elisabet Fura genomförde den 4–5 november 2014 en inspektion av Kriminalvården, anstalten Täby. Vid inspektionen deltog, förutom chefsJO, byråchefen Jörgen Buhre samt föredragandena Sofia Hansson (protokollförare) och Karl Lorentzon.

Inspektionen inleddes *den 4 november 2014* med ett möte med kriminalvårdschefen Fredrik Thunberg, kriminalvårdsinspektören Karl-Johan Wirén, klienthandläggaren Ylva Norgren, kansliassistenten Christina Brygt och regionjuristen Mats Ek. Under mötet redogjorde chefsJO kort för Riksdagens ombudsmäns (JO) verksamhet, varefter anstaltsledningen gav en redogörelse för anstaltens organisation och verksamhet m.m. Därefter förde chefsJO och hennes medarbetare samtal med personalföreträdare och vakthavande befäl. Efter samtalen genomfördes en rundvandring i anstaltens lokaler. Vid rundvandringen förevisades bl.a. anstaltens lärcentrum, verkstad, besöksrum, träningsrum, gymnastikhall och bokrum. Vidare besöktes anstaltens ungdomsavdelning och avdelningen för läkemedelsassisterad behandling (opiatenheten). Därefter samtalade chefsJO och Jörgen Buhre med de intagnas förtroenderåd medan Sofia Hansson och Karl Lorentzon granskade handlingar avseende misskötsamhetsärenden och beslut om placeringar i avskildhet. Granskningen omfattade stickprov avseende 2012, 2013 och 2014.

Den 5 november 2014 togs ChefsJO och hennes medarbetare emot av kriminalvårdsinspektörerna Nina Ek och Karl-Johan Wirén samt regionjuristen Mats Ek. Efter en inledande genomgång samtalade chefsJO och Jörgen Buhre med två intagna som anmält intresse för det medan Sofia Hansson och Karl Lorentzon fortsatte med handlingsgranskningen. Inspektionen avslutades med en genomgång tillsammans med företrädare för anstalten, där chefsJO och hennes medarbetare redogjorde för sina iakttagelser i samband med inspektionen.

Under dagen ingav anstalten grundschema för beräkning av arbetstid (dag- och nattscheman), dokument gällande tidsberäkning av arbetsuppgifter för att skapa

bemanningsmål i samband med personaldimensionering och arbetstidsförläggning m.m. samt handling rubricerad Risk-/konsekvensanalys av arbetsmiljön vid förändring av verksamheten, handlingarna 6-11.

lakttagelser och upplysningar under inspektionen

Organisation och verksamhet m.m.

Vid redogörelsen för anstaltens organisation och verksamhet hänförde sig anstaltsledningen i huvudsak till uppgifterna i det protokoll som upprättades efter den inspektion av anstalten som genomfördes av justitieombudsmannen Cecilia Nordenfelt och hennes medarbetare den 10 mars 2010 (dnr 1448-2010), se handling 5. Därutöver gjordes bl.a. följande tillägg och förändringar:

Anstalten har plats för 59 intagna, varav nio platser är beredskapsplatser. För närvarande utnyttjas endast 44 av platserna med anledning av att de sex platser som finns i ”Villan” tillfälligt är stängda.

Opiatenheten finns kvar. I dagsläget finns där plats för fyra intagna. Placeringarna på avdelningen syftar alltså till att möjliggöra för opiatberoende intagna att inför sin villkorliga frigivning få läkemedelsassisterad behandling med subutex/subuxone eller metadon. På avdelningen vistas främst klienter som tillhör Stockholms läns landsting, men det förekommer även att klienter tillhörande andra läns landsting placeras där. Anstaltens uppdrag i projektet (benämnt ITOK) är att identifiera intagna som eventuellt kan ha behov av denna typ av behandling och i aktuella fall ta kontakt med företrädare för ITOK, som sedan kommer till anstalten och gör en bedömning av den intagne på plats. Verksamheten har fortsatt att uppvisa goda resultat.

Även ungdomsavdelningen finns kvar med tio platser. Där placeras de klienter som vid tiden för sin dom ännu inte fyllt 21 år. Som regel kvarstannar de intagna som placerats där under hela sin verkställighet i anstalten, vilket gör att åldrarna på de intagna kan variera mellan 18 och 24 år. Med anledning av regeringens uppdrag till Kriminalvården om förstärkta insatser för unga i kriminalvård (se Regeringsbeslut 1:14, Ju 2013/4394/KRIM, *JO:s anmärkning*) har anstalten stärkt ungdomsverksamheten genom att tillföra de resurser som varit möjliga. Bl.a. har personalstyrkan utökats med en extra klienthandläggare som uteslutande arbetar med de unga och fokuserar särskilt på deras utslussning. Anstalten ser positivt på regeringsuppdraget då man sedan länge har sett behovet av en satsning men saknat resurserna. De hoppas att regeringsbeslutet kommer att medföra att de inom kort tilldelas de medel de behöver för att kunna genomföra en reell förändring av verksamheten. Med tillräcklig resurssättning skulle de kunna starta upp en ”ny” ungdomsverksamhet i februari 2015. Enligt verksamhetsbeskrivningen skulle det i så fall finnas nio platser för unga dömda i stället för tio, då de har planer på att bygga om inne på avdelningen. Vidare är anstaltens förhoppning att nya medarbetare ska kunna anställas så att en helt egen bemanning (bestående av tolv medarbetare) kan avsättas för arbetet med ungdomarna. Vid nyrekryteringarna är tanken att man särskilt ska efterfråga olika slags kompetenser och tidigare

erfarenheter från exempelvis fritids- och skolverksamhet hos de sökande i syfte att höja kompetensen för hela gruppen.

Vid tiden för det förra inspektionstillfället var anstalten hårt belastad med överbeläggningar, ofta uppåt 20 procent. Att sysselsättningsgraden tidigare var låg har sin huvudsakliga grund i det då höga klienttrycket. Sedan två år tillbaka har det inte förekommit några överbeläggningar och i dag är sysselsättningsgraden omkring 90 procent. De intagna erbjuds att arbeta i verkstaden, att studera via lärcentrum eller att åta sig att utföra vissa servicearbeten. Deltagandet i respektive sysselsättning är uppskattningsvis jämnt fördelat i lika tredjedelar.

Klientgruppen har fortsatt att förändras över tid på så sätt att anstalten har fått motta klienter med allt större problembilder. Många av de klienter som för närvarande är intagna i anstalten har såväl missbruksproblem som psykiska och somatiska besvär av olika slag. Situationen med missbruk i anstalten har däremot förbättrats. Mindre än en halv procent av urinproverna är som regel positiva. Anstalten hoppas att det beror på att de har blivit bättre på behandlings- och motivationsarbete, att behandlingsprogrammen är seriösare och verkställighetsplaneringsarbetet mer kvalitativt.

Röskåpen för förvaring av cigaretter m.m. finns kvar. Rökning är endast tillåtet utomhus men förekommer ändå inomhus. Det skrivs uppskattningsvis en rapport varje dag gällande otillåtet innehav av cigaretter eller rökning.

Bemannning och bemötande m.m.

Anstalten har drygt 30 anställda och det råder en jämn könsfördelning i personalgruppen. Personalomsättningen i anstalten är låg men uppges ha ökat lite på senare tid med anledning av att den yngre personal som rekryterats under de senaste åren valt att stanna kvar endast en kortare tid.

Dagtid är elva personer i tjänst. Nattbemanningen består av tre personer, varav två är sovande. Anstaltens ringa storlek medför att verksamheten blir sårbar redan vid någon enstaka personals frånvaro. Via personalföreträdarna framfördes att personalen upplever att de generellt ”går på en väldigt tunn bemanning” och att det är svårt för dem att få tiden att räcka till annat än det som står upptaget på vaktlistan. Särskilt verkställighetsplaneringsarbetet uppgavs bli lidande av detta. Bemanningssituationen uppgavs även få konsekvenser för personalens möjligheter att utöva sina förtroendeuppdrag (att exempelvis hålla i yogapass eller föräldrautbildning). För att minska sårbarheten har anstalten utökat antalet kriminalvårdsinspektörer till två. I övrigt arbetar man med att se över dagordningen för de intagna och själva planeringen kring hur olika arbetsuppgifter bäst kan samordnas och vid vilka tidpunkter olika arbetsmoment lämpligen bör utföras.

Anstaltens ambition är att alla vårdare ska vara kontaktmän och utgångspunkten är att alla ska behärska det grundläggande kontaktmannaskapet. Alla nyanställda utbildas och blir kontaktmän.

Det utförs inget planerat ensamarbete på anstalten. Personalföreträdarna framförde däremot att personalen upplever att det inte alltid finns tid till att vänta på en kollega. Anstaltsledningen uppgavs dock vara tydlig med att de inte får utföra ensamarbete men att det ändå förekommer, ofta i de situationer där konsekvenserna av att tillkalla en kollega bedömdes bli för stora. Förklaringen till det medvetna risktagandet i dessa situationer uppgavs bottna i att personalen jobbar så nära de intagna och upplever att de har så god kontakt med dem att de invaggats i en slags ”falsk” trygghet.

Personalföreträdarna uppgav vidare att det mycket sällan förekommer våld eller hot mot personalen men att det ibland förekommer våld och hot mellan intagna och att det händer att intagna får förflyttas till andra anstalter på grund av sådan missköt-samhet.

Det pågår ständigt en dialog mellan personalen och de intagna i olika frågor. Personalen försöker besvara de intagnas frågeställningar samt lösa uppkomna problem omgående, ofta genom att föra direkta samtal med den intagne. Personalens uppfattning är att de genom att arbeta på det sättet kan reda ut många miss-förstånd och att de därigenom också ofta kan lämna ett svar eller finna en lösning på ett problem som de intagna kan acceptera. De intagna beskrev kontakten och stämningen mellan dem och personalen som mycket god. En intagen liknade sin vistelse i anstalten med att befinna sig på ett ”sommarkollo”.

Inskrivning och information om rättigheter

Vid ankomsten får de intagna en muntlig introduktion samt informationsmaterial om anstalten och lokala rutiner. Några dagar efter ankomsten ges de intagna även möjlighet att delta i ett uppföljande informationsmöte tillsammans med andra nyligen inskrivna.

Det finns goda språkkunskaper bland anstaltens personal och ofta kan därför personalen vid behov tolka. Därutöver kontaktas även personal från andra anstalter inom verksamhetsområdet för att få tolkhjälp när man ska informera nyinskrivna om rutiner osv. Anstalten anlitar däremot alltid tolk när intagna ska underrättas om beslut samt i övriga frågor som rör angelägenheter av större vikt för den intagne.

Bostadsrum och gemensamma utrymmen

Vid rundvandringen noterades att anstaltens lokaler genomgående är slitna, men i stort sett välhållna.

Anstaltens bostadsrum har bra inredning och är utrustade med toalett. Fönstren i bostadsrummen har persienner som de intagna själva kan reglera. En nackdel är att rummen är lyhörda och intagna framförde att de stördes av ljuden från tågtrafiken på Roslagsbanan.

Bostadsrummen på ungdomsavdelningen är fördelade över ett våningsplan som är indelat i två korridorer med fem bostadsrum i respektive ”ben”. På avdelningen

finns gemensamma duschar, tvättstuga och dagrum (utrustade med pentry, bord och stolar samt tv-utrymme).

Opiatenheten är belägen avskild från övriga delar av verksamheten och möjliggör därigenom differentiering av de intagna. På avdelningen finns fyra bostadsrum och ett mindre gemensamt dagrum inrett med en köks-del (pentry, bord och stolar) och ett tv-utrymme (soffa, soffbord och bokhylla). I dagrummet finns tillgång till bl.a. litteratur, filmer och spel. I korridorens ena ände finns en utgång till gården via en brandtrappa som nyttjas som entré i samband med avdelningens promenader.

Vistelse i avskildhet

Vid avskildhetsplacering placeras de intagna i en separat korridor, belägen vid centralvakten. Där finns två rum för avskildhet. Det rum som förevisas är sparsamt inrett med väggfast säng och ett handfat/vask. Det är inte möjligt för den intagne att själv reglera ljusinsläppet i rummet. Dörren till rummet består av två skikt, varav det ena går att öppna vid behov av tillsyn. Det inre skiktet består av plexiglas och stål. Vidare finns en lucka i dörren som kan användas vid anbringande av handfängsel och vid servering av mat. Oftast placeras de intagna där i avvaktan på att de ska lämna urinprov eller för att det är nödvändigt med hänsyn till att det finns en risk för den intagnes eller någon annans säkerhet till liv eller hälsa. Rummen används, enligt personalen, endast vid kortare placeringar, ofta bara några timmar. Intagna som inte bedöms kunna vistas i gemensamhet med andra intagna förflyttas i stället till andra mer resursstarka enheter.

Möjlighet till daglig utomhusvistelse

De intagna får extra promenadtid under sommarmånaderna. Annars erbjuds de intagna en timmes promenad om dagen. Intagna vid opiatenheten har sina egna promenadtider och de promenerar då tillsammans med "egen" personal. Övriga intagna vistas utomhus samtidigt.

Kontakt med omvärlden

Besöks- och telefontillstånd hanteras av vakthavande befäl, som även sköter posthanteringen och brevgrensningen.

Anstaltens besökstider på vardagar är kl. 17.00–19.00 och på helger kl. 9.00–19.00. Personalen upplever att de intagna generellt verkar vara nöjda med ordningen. Det brukar aldrig vara fullbokat och det har inte heller förekommit klagomål gällande att man inte skulle ha fått någon besökstid. De intagna ber sällan om längre besökstider, men när det sker är anstaltens policy att vara flexibel och tillåtande.

Under rundvandringen förevisades ett enklare besöksrum och en besökslägenhet (ett särskilt familjebesöksrum med ett intilliggande kök). Det enkla besöksrummet har egen toalett och är möblerat med två fåtöljer, en soffa och ett soffbord. Rummet är mindre lämpligt för barn. Vid besök av barn kan i stället besökslägenheten bokas. Besökslägenheten är företrädesvis avsedd för besök av intagnas egna barn under 18 år och är särskilt anpassad för yngre besökare.

I besökslägenheten finns ett stort familjebesöksrum och ett kök. Besöksrummet, som är inrett som ett vardagsrum, har utrustats med en spjålsäng och är generöst försett med barnmöbler, leksaker och barnböcker. Det intilliggande köket är rymligt. Där finns gott om ytor för bakning och matlagning och matplatsen har utrustats med ett stort bord och sex stolar (därutöver finns barnstolar). Intagna med barn erbjuds att laga middag tillsammans med sin familj under besöken. De intagna bestämmer då menyn och sedan inhandlar anstalten alla matvaror mot viss ersättning för utlägg (motsvarande kostnaderna för råvarorna till de vuxnas måltider). Intagna utan barn uppgav att de kände sig missgynnade och framförde önskemål om att få nyttja lägenheten vid besök av sina respektive.

Normalt fattas beslut i besöks- och telefontillståndsärenden inom ett par dagar eller åtminstone under samma vecka som samtycket från den person som den intagne vill ha kontakt med kommer in till anstalten. I de fall handläggningstiden blir längre underrättas den intagne om det. Enligt anstalten tillämpas en flexibel policy för telefontillstånd till IP- och mobiltelefoni vad gäller de unga intagnas kontakter med sina närmast anhöriga (företrädesvis vårdnadshavare och far- eller morföräldrar). Anstaltens uppgifter rörande de snabba handläggningstiderna bekräftades under samtalen med de intagna. Enligt uppgifter från de intagna tillämpades dock regelverket olika av de vakthavande befälen, varav ett vakthavande befäl beskrevs som mer tillåtande än de övriga. Flera intagna framförde också mer generella klagomål gällande att de som regel inte tilläts ringa till annat än fasta anslutningar.

Sysselsättning och aktiviteter

I anstalten finns sysselsättning i form av verkstadsarbete, servicearbete och utbildning via lärcentrum. Deltagandet i respektive sysselsättning är jämnt fördelat och sysselsättningsgraden är hög, för närvarande cirka 90 procent. De intagna på opiatenheten är inte i sysselsättning.

I verkstaden erbjuds de intagna arbete som i huvudsak är inriktat på textilarbete (gardinsömnad och tillverkning av tvättsäckar) och monterings- eller förpackningsarbeten. De intagna som åtar sig servicearbete sysselsätts bl.a. med lokalvård och kökshandräckning. Enligt uppgift från de intagna som ägnade sig åt servicearbeten rådde det emellertid brist på arbetsuppgifter. Vid anstaltens lärcentrum erbjuds vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå, svenska för invandrare samt läs- och skrivträning. I mån av resurser kan också studier på högskolenivå erbjudas. En intagen som uttryckt önskemål om att få studera kurser på högskolenivå framförde dock klagomål gällande att han inte tilläts detta eller på annat sätt fick tillgång till en lånedator.

Anstalten har två programledare som bedriver programverksamhet. De behandlingar och program som erbjuds är Prism, Återfallsprevention, Puls, MIK/BSF (motiverande samtal) och One to One. Övriga program i anstalten är föräldrautbildning. Alla ungdomar har programgaranti, frånsett de med mycket kort

verkställighetstid. Samtliga unga intagna deltog vid inspektionstillfället i något program.

I anstalten finns ett större sällskapsrum med ett flertal sittplatser såväl vid bord som i soffor. I rummet finns ett tv-utrymme där de intagna kan se på tv, film eller spela tv-spel. Därutöver finns tillgång till diverse andra sällskapsspel.

Vidare finns det i anstalten en bastu, två träningsrum (utrustade med diverse motions- och styrketräningsredskap) samt en stor idrottshall där bl.a. racket- och bollsporter kan utövas. Idrottshallen nyttjas emellanåt även som salong för filmvisningar.

Intagna med placering på opiatenheten erbjuds tillgång till nyss nämnda gemensamma utrymmen på schemalagd tid.

Under senare tid har de unga dömda infört ”fredagsmys”, vilket bl.a. inbegriper gemensam matlagning i anstaltens besökslägenhets kök, åtföljt av gemensam middag.

Det finns ett bokrum med böcker som de intagna får låna. Utbudet är varierat men språket är i huvudsak svenska. Böcker på engelska förekom dock i viss omfattning. Böckerna utgjordes till stor del av gåvor men vissa var inköpta utifrån de intagnas önskemål. Enligt anstaltsledningen har det genom åren funnits ett konto där medel avsatts för årliga bokinköp.

Anstalten besöks regelbundet av bl.a. X-CONS, Fryshuset och Kriminellas revansch i samhället (KRIS). Vidare har anstalten tillgång till präst, pastor och imam. Det finns även ett andaktsrum i anstalten som de intagna ansåg var bra.

Hälso- och sjukvård

Anstalten har en deltidsanställd sjuksköterska som arbetar tre dagar i veckan. En somatisk läkare tjänstgör en dag varannan vecka och en psykiatriker tjänstgör en gång i månaden. Därutöver finns tillgång till psykolog. En intagen som vill träffa sjukvården fyller i en lapp som lämnas till personalen för vidare befordran. Det allmänna intrycket hos anstaltsledningen och personalen är att sjukvården fungerar bra.

Det är det vakthavande befälet som fattar beslut om vistelser utanför anstalten för att besöka t.ex. sjukhus. I samband därmed tar det vakthavande befälet också ställning till frågor om bevakning och användning av handfängsel. I regel använder personalen tjänstedräkt vid dessa utevistelser. Inför transporter studeras kartan över den aktuella sjukvårdsinrättningen i detalj och regelmässigt tas även kontakt med den inrättning som ska besökas för att man ska kunna undvika onödig exponering av den intagne vid ankomsten. Vidare försöker man bl.a. se till att den intagne inte ska behöva sitta i det allmänna väntrummet.

Avslutande genomgång

ChefsJO och hennes medarbetare höll en avslutande genomgång med kriminalvårdsinspektörerna Nina Ek och Karl-Johan Wirén samt regionjuristen Mats Ek.

Genomgången inleddes med att chefsJO tackade för det vänliga bemötande som hon och hennes medarbetare fått av anstaltens personal i samband med inspektionen. Inledningsvis framhölls även att de synpunkter som lämnats av såväl personalföreträdare som de intagna till övervägande del varit positiva och att det samlade intrycket av verksamheten är att den fungerar mycket väl. Därefter redogjorde chefsJO och hennes medarbetare för delar av de iakttagelser som gjorts vid inspektionen. I samband med det antecknades följande:

Samtal med personalföreträdare

De uppgifter som personalföreträdarna lämnat om sina pressade arbetsscheman presenterades av chefsJO, däribland personalens uppgifter kring förekomsten av ensamarbete.

Anstaltsledningen uppgav att man känner igen de synpunkter som personalen fört fram. Riskfyllt ensamarbete får inte förekomma och detta har påtalats för personalen. Bemanningen är tillräcklig för att det inte heller ska uppkomma situationer där ensamarbete måste utföras. Anstaltsledningen är emellertid medveten om att personalen ändå utför ensamarbete emellanåt för att vinna tid och få dagarna att fungera mer smidigt.

För närvarande pågår enligt anstaltsledningen en omfattande översyn av olika bemanningsfrågor inom hela Stockholmsområdet. Just nu befinner sig därför anstalten i en process där bemanningsfrågor, de intagnas dagordning och tiderna för anstaltens öppethållande m.m. ses över. Att förhindra förekomsten av riskfyllt ensamarbete är ett av syftena med översynen. Arbetet med detta beräknas vara färdig i mitten av juni 2015, som senast.

Samtal med intagna

Jörgen Buhre summerade de synpunkter och önskemål som förts fram under samtalen med de intagna. Som kommentar till dessa uppgav anstaltsledningen sammanfattningsvis följande:

Rörande de synpunkter som lämnats om sysselsättningen, däribland uppgiften om bristen på arbetsuppgifter för de intagna som åtagit sig servicearbeten, uppgav anstaltsledningen att de under senare tid har börjat ställa krav på de intagna i högre utsträckning i fråga om att de som utför servicearbeten ska arbeta alla sina timmar. Tidigare hade de intagna tillgång till gymmet m.m. efter att de utfört sina sysslor, exempelvis städning klart. Numera tillåts inte träning under de intagnas sysselsättningstider. Anstaltsledningen är medveten om att de intagna inte är helt nöjda med den nya ordningen.

Vad gäller möjligheten att studera får alla som saknar utbildning på grund- eller gymnasienivå det. Däremot tillåts inte de intagna att "läsa om" kurser för att höja sina tidigare betyg. Tanken är att studier på högre nivå endast tillåts i mån av utrymme för att de som redan har en utbildning inte ska kunna ta en studieplats från någon som är i behov av att skaffa sig en sådan. De som redan har en högre utbildning, exempelvis examen från universitet eller högskola, kan därför nekas att få studera andra inriktningar eller ytterligare kurser på högskolenivå. De intagna som önskar bedriva sådana högre studier är företrädesvis hänvisade till att göra det på sin fritid. De är medvetna om att det i praktiken kan vara problematiskt att studera på fritiden eftersom det inte finns några lånedatorer. Anstalten saknar dock möjlighet att tillhandahålla detta av såväl praktiska- som säkerhetsmässiga skäl.

I fråga om de klagomål som gällde osäkerhet kring vad som visiterats ut ur bostadsrummen av personalen uppgav anstaltsledningen bl.a. följande: Det upprättas alltid ett protokoll i samband med att föremål tas från de intagnas bostadsrum. Regelmässigt lämnas en kopia av protokollet på de intagnas säng för kännedom.

För att de intagna ska tillåtas ta med sig mellanmål (frukt och kvarg) till verkstaden har anstalten ställt som krav att de intagna måste städa rent i det gemensamma köket, verkstaden samt följa produktionsledarnas anvisningar beträffande förhållningsregler under raster. De har sett förbättringar i dessa avseenden men bedömer att det inte fungerar tillfredställande nog ännu för att mellanmål ska få tas med in i produktionslokalen.

Att kiosken enligt de intagna har för höga priser och det faktum att det finns utgångna varor i sortimentet är något som ledningen ska framföra till kioskägaren. Kioskpriserna är dock gemensamma för hela Stockholmsområdet.

Vad gäller önskemålen från de intagna som inte har barn om att få nyttja besökslägenheten vid besök av sina respektive uppgav anstaltsledningen att det inte kan tillmötesgå då det intresset inte är förenligt med syftet med lägenheten, som är att ta emot besök av barn.

Granskning av handlingar

Misskötsamhetsärenden

I fråga om de granskade misskötsamhetsärendena uppgav Karl Lorentzon i huvudsak följande:

Vid granskningen noterades en handfull ärenden där handläggningen hade dragit ut på tiden. I några enstaka fall noterades att förhørsprotokollen inte hade skrivits under eller att det saknades uppgift om att den intagne hade delgetts beslutet. Dessa fall utgjorde dock undantag. Den samlade bilden är att anstalten i de flesta fall har handlagt ärendena på ett korrekt och snabbt sätt. De flesta ärenden hade avgjorts inom en till två veckor efter det att anmälan om misstänkt misskötsamhet hade upprättats.

I några fall noterades att fel datum hade angetts för när misskötsamheten skulle ha ägt rum. I dessa fall rörde det sig om urinprov som visat sig vara positiva på narkotika. Anstalten hade som tid för misskötsamheten angett det datum när anstalten fick del av resultatet från Rättsmedicinalverket (RMV). Datumet för misskötsamheten borde rätteligen vara när den intagne lämnade urinprovet. Sofia Hansson uppgav att det i ett antal fall hade dröjt en relativt lång tid från det att RMV hade expedierat provresultatet till dess att anstalten hört den intagne om misskötsamheten.

Anstaltsledningen uppgav bl.a. att tidpunkten för misskötsamheten ska vara när den intagne lämnar urinprovet. Analyserna hos RMV brukar dra ut på tiden. När analysen är klar får anstalten ett elektroniskt svar. Det finns inte något skäl till att resultatet från RMV skulle bli liggande utan åtgärd.

Karl Lorentzon uppgav att anstalten i ett fall hade prövat en misskötsamhet som hade ägt rum på en annan anstalt. Det är korrekt att beslut om att tilldela en intagen en varning enligt fängelselagen ska fattas inom det verksamhetsområde där den intagna befinner sig (se Arbetsordning för Kriminalvården KVAF [Ao] 2011:3, bilaga 1 s. 4 jfr med s. 16). I det aktuella fallet hade emellertid en kriminalvårdsinspektör i anstalten Täby prövat misskötsamheten i det andra verksamhetsställets namn. En sådan handläggning är inte förenlig med Kriminalvårdens arbetsordning.

Karl Lorentzon uppgav vidare följande: I några fall noterades att de nedtecknade förhören med intagna var kortfattade och intetsägande. Det framhölls att om en intagen väljer att medverka i förhöret är det viktigt att denne hörs om sin inställning till misskötsamheten och att det anges i förhørsprotokollet om den intagne erkänner eller förnekar misskötsamheten. Sofia Hansson uppgav att anstalten i ett ärende angående ett positivt urinprov hade genomfört två förhör med den intagne. I förhørsprotokollen hade det inte redovisats några uppgifter från den intagne. Det framgick alltså inte huruvida den intagne hade fått ge sin syn på den misstänkta misskötsamheten. I förhørsprotokollen hade protokollföraren enbart noterat att mängden narkotika i urinen var i avtagande.

En annan allmän iakttagelse gällde att besluten i vissa fall är omständligt utformade. Det är vanligt förekommande att anstalten angett att ”Anstalten Täby finner att misskötsamheten är att anses som styrkt. Emellertid föranleder misskötsamheten ingen annan åtgärd än att N.N. påminns om sina skyldigheter att följa rådande regelverk.” I andra fall hade anstalten angett att ”misskötsamheten är inte styrkt och ärendet föranleder inte någon vidare åtgärd”. Som regel är det fullt tillräckligt att anstalten i de tre vanligaste utgångarna anger antingen att:

1. N.N. tilldelas en varning enligt 12 kap. 1 § fängelselagen (2010:610).
2. Misskötsamheten är styrkt. N.N. påminns om sina skyldigheter att följande gällande regelverk.
3. Misskötsamheten är inte styrkt.

Ytterligare en allmän iakttagelse var att anstalten i samband med relativt många misskötsamhetsärenden hade omhändertagit egendom som de intagna inte får inneha. I flera fall angavs i handlingen angående den misstänkta misskötsamheten att egendomen hade ”beslagtagits” eller ”konfiskerats”. Kriminalvården har inte möjlighet att beslagta egendom. Däremot finns möjlighet att omhänderta egendom och förvara egendom för den intagnes räkning (se 5 kap. 2 § samt 8 kap. 8 och 9 §§ fängelselagen). I ett fall hade anstalten även angett att en cigarett hade förverkats. Kriminalvården har inte rätt att förverka cigaretter (jfr 8 kap. 8 § fängelselagen). I flera fall framgick inte heller vad anstalten hade gjort av den egendom som omhändertagits. Emellertid hade anstalten i andra fall angett att egendomen exempelvis hade placerats bland den intagnes effekter i förrådet. Det framhölls att det inte är någon nackdel att anstalten på sådant sätt tydligt anger vad som har hänt med egendomen. I ett fall framkom att anstalten hade påträffat en ”bong” [*en pipa, JO:s anmärkning*] och omhändertagit denna. Det framgick inte huruvida anstalten hade förstört pipan med stöd av 8 kap. 8 § andra stycket fängelselagen. Av den anledningen efterhördes vilka rutiner anstalten har för hanteringen av sådana otillåtna föremål.

Anstaltens ledning uppgav i huvudsak följande: Det är relativt ovanligt att personalen påträffar sådana föremål som omfattas av 8 kap. 8 § fängelselagen. När så sker brukar det som regel resultera i att anstalten gör en polisanmälan och överlämnar den omhändertagna egendomen till polisen. Anstalten behöver därmed inte fatta något beslut om att förstöra den otillåtna egendomen.

Beslut om avskildhet

Sofia Hansson redogjorde för vad som framkommit vid granskningen av handlingar avseende beslut om avskildhet och uppgav i huvudsak följande:

Anstaltens förteckning över avskildhetsplaceringar (se handling 4) tydde på att ett flertal intagna var placerade i avskildhet sedan flera månader, upp till något år, tillbaka. Vid granskningen av dessa ärenden kunde dock konstateras att avskildheterna hade upphört redan efter en relativt kort tid, men att anstalten inte hade fattat några formella beslut att häva avskildheten. Det sagda gällde företrädesvis avskiljanden med stöd av 6 kap. 7 § första stycket punkten 2 eller 4 fängelselagen (avskildhet med hänsyn till risk för den intagnes eller någon annan säkerhet till liv eller hälsa m.m. respektive för att hindra att den intagne påverkar någon annan intagen att allvarligt störa ordningen i anstalten). I några fall hade anstalten emellertid inte heller hävt beslut om avskildheter som fattats med stöd av 6 kap. 8 § fängelselagen (avskildhet på grund av utredning om misskötsamhet m.m.). Av majoriteten av besluten om avskildhet kunde utläsas att planen var att den intagne skulle omplaceras eller tillfälligt förflyttats till andra enheter samt att avskildheten i många fall var avsett att fortgå i väntan på besked om en ny placering. Därutöver noterades i ett fall att beslutet om avskildhet hade hävts först när den intagne ankommit till en annan anstalt. Med anledning av dessa iakttagelser påpekades att formella beslut om att häva en avskildhet alltid ska fattas av anstalten när avskildheten upphör, det vill säga i samtliga fall när den intagne lämnar anstalten. På

förekommen anledning tillfrågades anstaltens ledning om rutinerna för bevakning av avskildheter i samband med tillfälliga förflyttningar respektive omplaceringar av intagna.

Anstaltsledningen uppgav i det sammanhanget i huvudsak följande: Man är medveten om att det ankommer på anstalten att häva sina eventuella avskildhetsbeslut i samband med att klienterna lämnar anstalten. Man vet också att det har brustit i detta avseende, och då särskilt i fråga om att häva avskildheter i samband med klienters tillfälliga förflyttningar eller omplaceringar till andra anstalter inom verksamhetsområdet. Kriminalvårdens datorsystem är i dag inte utrustat med något ”flaggningsystem” som uppmärksammar personalen om pågående avskildheter eller öppna ärenden. Tidigare var det inte heller en självklarhet för alla att formella beslut om att häva avskildheter skulle fattas i nyss nämnda fall. Numera har en checklista upprättats över alla de kontroller och övriga åtgärder som ska vidtas i samband med att de intagna skrivs ut från anstalten. I checklistan uppdras bl.a. åt vakthavande befäl att se till att beslut om att häva eventuella avskildheter fattas innan den intagne lämnar anstalten.

Sofia Hansson uppgav vidare att det i ett antal andra fall noterats att registreringen av avskildhetsbesluten i Kriminalvårdens klientadministrativa system (KLAS) hade skett först en tid efter det att avskildheten hade upphört. Det kunde röra sig om allt från ett par dagar upp till någon månad, och i ett enskilt fall hade det dröjt sex månader. Det påpekades att brister av sådant slag gör det svårt att i efterhand följa ärendet och att besluten som regel bör registreras i nära anslutning till att de verkställs.

Vid granskningen noterades också att det i ett par fall saknades korrekt lagrumshänvisning och att det i några fall inte fanns någon redogörelse för innehållet i den bestämmelse som tillämpats.

I ett fall, där det var fråga om ett avskiljande enligt 6 kap. 7 § fängelselagen, hade anstalten lämnat en bakgrundsbeskrivning till en händelse men inte gett någon närmare förklaring till varför denna gav anledning till att den intagne behövde placeras i avskildhet. Beslutet saknade dessutom såväl uppgift om tillämplig lag som en utförligare redogörelse för den tillämpade bestämmelsens innehåll. Påtalade brister avvek dock från övriga beslut som generellt sett höll en god kvalitet.

Det samlade intrycket av granskningen var att anstalten skött handläggningen av och beslutsmotiveringarna i ärendena på ett fullgott sett.

Inspektionen avslutades.

Vid protokollet

Sofia Hansson

Justeras den 15/12-2014

Elisabet Fura